

Anmeldelser:

Johannes Andersen, Dansk fiskeri - et truet erhverv, Roskilde: Roskilde Universitetsforlag, 1979. 112 s., 25,50 kr.

Forfatterens intention med bogen er på grundlag af et skønsomt udvalg af nationale og internationale fiskerikonflikter i 1970'erne at påvise politiske og økonomiske modsætninger i dansk fiskeri under anvendelse af en marxistisk samfunds- og historieopfattelse (s. 8). I denne forbindelse betoner forfatteren, at de internationale konflikter er de væsentligste (s. 12), idet "de fleste konfrontationer på dansk grund har en international baggrund" (s. 13). Det må derfor allerede siges at være en alvorlig svaghed, at forfatterens realviden på dette område tilsyneladende er overordentlig mangelfuld, idet der i de enkelte fremdragne cases er adskillige direkte fejl, blandet op med en række meget svagt funderede betragtninger. Johannes Andersens gennemgang af de forskellige fiskerikonflikter kommer derfor ofte til at stå som postulater frit svævende i luften.

Ud fra disse cases søger forfatteren - med vekslende held - at påvise hvilke drivkræfter, der har ligget til grund for konflikternes udbrud. Bogen fortæller sig herunder i nationale betragtninger, hvorved den internationale synsvinkel i nogen grad fortæbes. På baggrund af en tilstræbt empirisk gennemgang af de objektive forandringer i: Fangststruktur, fangstflåde, fiskeriets geografiske lokalisering, ejerforholdet til produktionsmidlerne, fiskernes organisatoriske og politiske adfærdsmønstre etc., opstiller forfatteren en tese om, at fiskerne kan deles op i tre fraktioner: (1) Konsumfiskere i indenlandske farvande, (2) konsumfiskere ved vestkysten og (3) skidtfiskere (eller som den officielle titel er: Industrifiskere) ved vestkysten. Alle tre kategorier hører til "småborgerskabet", men der er sket en stigende grad af kapitalanvendelse og proletarisering, især for industrifiskeriets vedkommende. Argumentationen for denne i og for sig rigtige tese er imidlertid fyldt med fejlfortolkninger af eller manglende brug af de eksisterende statistikker, og man må endvidere spørge sig selv, om den anlagte klasseanalyse medvirker til at sige noget nyt, som man ikke vidste i forvejen.

Bogen munder ud i en analyse af de nationale aktørers (fiskernes, fiskeindustriens og statens) indbyrdes magtrelationer. Johannes Andersen opstiller her den tese, at det er fiskeindustrien, der er skyld i, at fiskeriet befinder sig i den nuværende krise. På grund af fiskernes ensidige afhængighed af fiskeindustrien og statens ønske om at støtte et stort eksport- og beskæftigel-

Anmeldelser:

Johannes Andersen, Dansk fiskeri - et truet erhverv, Roskilde: Roskilde Universitetsforlag, 1979. 112 s., 25,50 kr.

Forfatterens intention med bogen er på grundlag af et skønsomt udvalg af nationale og internationale fiskerikonflikter i 1970'erne at påvise politiske og økonomiske modsætninger i dansk fiskeri under anvendelse af en marxistisk samfunds- og historieopfattelse (s. 8). I denne forbindelse betoner forfatteren, at de internationale konflikter er de væsentligste (s. 12), idet "de fleste konfrontationer på dansk grund har en international baggrund" (s. 13). Det må derfor allerede siges at være en alvorlig svaghed, at forfatterens realviden på dette område tilsyneladende er overordentlig mangelfuld, idet der i de enkelte fremdragne cases er adskillige direkte fejl, blandet op med en række meget svagt funderede betragtninger. Johannes Andersens gennemgang af de forskellige fiskerikonflikter kommer derfor ofte til at stå som postulater frit svævende i luften.

Ud fra disse cases søger forfatteren - med vekslende held - at påvise hvilke drivkræfter, der har ligget til grund for konflikternes udbrud. Bogen fortæller sig herunder i nationale betragtninger, hvorved den internationale synsvinkel i nogen grad fortæbes. På baggrund af en tilstræbt empirisk gennemgang af de objektive forandringer i: Fangststruktur, fangstflåde, fiskeriets geografiske lokalisering, ejerforholdet til produktionsmidlerne, fiskernes organisatoriske og politiske adfærdsmønstre etc., opstiller forfatteren en tese om, at fiskerne kan deles op i tre fraktioner: (1) Konsumfiskere i indenlandske farvande, (2) konsumfiskere ved vestkysten og (3) skidtfiskere (eller som den officielle titel er: Industrifiskere) ved vestkysten. Alle tre kategorier hører til "småborgerskabet", men der er sket en stigende grad af kapitalanvendelse og proletarisering, især for industrifiskeriets vedkommende. Argumentationen for denne i og for sig rigtige tese er imidlertid fyldt med fejlfortolkninger af eller manglende brug af de eksisterende statistikker, og man må endvidere spørge sig selv, om den anlagte klasseanalyse medvirker til at sige noget nyt, som man ikke vidste i forvejen.

Bogen munder ud i en analyse af de nationale aktørers (fiskernes, fiskeindustriens og statens) indbyrdes magtrelationer. Johannes Andersen opstiller her den tese, at det er fiskeindustrien, der er skyld i, at fiskeriet befinder sig i den nuværende krise. På grund af fiskernes ensidige afhængighed af fiskeindustrien og statens ønske om at støtte et stort eksport- og beskæftigel-

sesehverv i egnsudviklingsområder har fiskeindustrien helt kunnet dirigere den nationale fiskeripolitik, således at fiskerne blot har fisket løs og derved udryddet hele fiskebestande. At fiskeindustrien har stor gennemslagskraft er givet, men at tillægge den så stor magt isoleret set er nok mere tvivlsomt.

Ser vi først på gennemgangen af de forskellige fiskerikonflikter, er det karakteristisk, at hovedkilden er Avisårbogen. Hermed afskærer forfatteren sig selv fra en dybere analyse af problemerne, idet fiskeriets problemer før 1975 kun er perifert nævnt i pressen. Hvis forfatteren havde ønsket en dybere indsigt eller et bedre grundlag for sin fremstilling, kunne han have søgt til de officielle møderapporter fra f.eks. Den Nordøstatlantiske Fiskerikommission (NEAFC). Herved havde man også kunnet undgå at se sangeren Bing Crosby's lystfiskerinteresser i laksen som hovedårsag til den første store fiskerikonfrontation (s. 13). Konflikten mellem industri- og konsumfiskerinationer forekommer os mere væsentlig, og allerede så tidligt som på et særligt fiskeriministermøde i Moskva i december 1971 vedtog NEAFC, at konsumfiskeri skulle prioriteres over industrifiskeri, når en fiskebestand var truet.¹ Uanset hvordan man ser på det, er denne erklæring alfa og omega til forståelsen af de senere konfrontationer mellem f.eks. Danmark og England som henholdsvis Nordsøens største industrifiskerination og konsumfiskerination. Konflikten mellem Danmark og England om fiskeressourcerne er altså allerede en realitet, længe før Island begynder sine fiskerigrænseudvidelser, hvilket altså tilsyneladende er undgået forfatterens opmærksomhed.

Bogen er i høj grad præget af forfatterens manglende evne/vilje til at sætte sig ind i det stof, han beskæftiger sig med. På s. 15 og igen på s. 90 nævner Johannes Andersen således, at Danmark i august 1973 fremsætter et forslag om et fælles EF-hav, hvor alle EF-landes fiskere frit kan fiske. Ja, man spørger uvilkårligt sig selv, om forfatteren overhovedet ved, hvad han skriver om. For det første: Forslaget om et fælles EF-hav blev allerede vedtaget med rådsforordning 2141/70 om etablering af en fælles strukturpolitik for fiskerisektoren (vedtaget i oktober 1970). For det andet: De forslag, Danmark fremsætter i august 1973, er det stik modsatte, idet man nemlig foreslår, at de i tiltrædelsesdokumentets § 100 og § 101 om i en overgangsperiode indtil 31.12.1982 at tillade tilstedeværelsen af nationale eksklusive fiskerizoner, bliver gjort permanente, samtidig med at også tilstødende fiskebanker uden for de 12 sømil skulle forbeholdes kystfiskere. Årsagen hertil var en dansk frygt for, at

1) NEAFC: Report of the Extraordinary Meeting on North Sea Hearing and the Special Meeting at the Level of Ministers, December 1971, pp. 59-60.

Færøerne ville benytte sig af tiltrædelsesdokumentets § 27, hvorefter færingerne selv inden 31.12.1975 kunne afgøre, om de ville tilslutte sig EF. Da Danmark ikke kunne komme igennem med disse forslag - ironisk nok var briterne hovedmodstanderne - valgte Færøerne i 1975 at stå uden for EF.

Vender vi os herefter til Johannes Andersens gennemgang af de to engelske torskekonflikter med Island, så nævner han, at "75% af Englands fiskeri af torsk, kuller m.v. blev fanget i farvandet omkring Island" (s. 14). Hvor han har denne oplysning fra fremgår ikke nogetsteds. Da forfatteren tilsyneladende ikke kender Det internationale Havforskningsråds (ICES) statistik, "Bulletin Statistique des Peches Maritimes", kan vi oplyse, at oplysningerne heri for 1971 (vol. 56) angiver de engelske fangster ved Island til totalt 21,0% af de samlede engelske fangster. Tallene for torsk og kuller samme år er henholdsvis 44,9% og 4,1% af de samlede engelske fangster af disse fiskearter. De følgende år er fordelingen: Samlede engelske fangster ved Island 1972: 18,6%, 1973: 14,9%, 1974: 14,3%, 1975: 13,0%. For torsk og kuller: 1972: 42,2% og 4,5%, 1973: 37,8% og 4,1%, 1974: 37,2% og 3,5%, 1975: 32,0% og 4,3%. Uanset hvorledes man regner, forekommer der os langt til de 75%, forfatteren taler om.

Også på et andet punkt kunne ICES-statistikkerne have været nyttige, idet forfatteren s. 16 fremhæver, at "England var ikke den eneste fiskerination, der blev ramt hårdt af Islands udvidelse af fiskerizonen. Også Sovjet blev berørt, og også fra Sovjet blev der protesteret heftigt. Uden at det dog kom til direkte konfrontationer mellem sovjetiske og islandske skibe". Nej, det gjorde det ikke, og af gode grunde: USSR havde det pågældende år (1975) intet fiskeri i området! At USSR godkender fiskerigrænseudvidelsen til 50 sømil i 1973, men protesterer mod 200 sømilegrænsen i 1975 skyldes udelukkende strategiske grunde - ikke fiskerimæssige.

Konsekvenserne for Danmark af Islands fiskerigrænseudvidelser er ifølge forfatteren, at den engelske fiskeriflåde måtte søge nye fangstpladser i EF-havet, hvorved konfrontationen mellem Danmark og England opstod (s. 17). Vi har tidligere påpeget, at konflikten er af betydelig ældre dato. Spørgsmålet er da, om det engelske trawler-fiskeri i Nordsøen øges med en skarpelse af konkurrencen om fiskeressourcerne til følge? Også på dette punkt kunne forfatteren have haft nytte af de eksisterende fangststatistikker, og til Johannes Andersens oplysning kan det konstateres, at det faktisk ikke er tilfældet! Fangstintensiteten er i stedet flyttet til det nordlige ishav, samtidig med at en stor del af den engelske fjernfiskeriflåde er blevet skrottet. Det siger sig selv, at man ikke rentabelt kan sætte de store islands-trawlere ind i et nærfiskeri i Nordsøen, idet alt om bord vil være overdimensioneret.

Årsagerne til, at konfrontationerne i Nordsøen er vokset, må findes helt andre steder. Specielt spiller den stærkt øgede skotske nationalisme en væsentlig rolle. "Our oil - our fish" er politiske begreber, som en engelsk labour-regering støttet af skotske nationalister ikke kan negligere. Konfrontationen øges kraftigt i perioden 1973-75, idet den danske flåde i denne periode øges med i alt 231 nye fartøjer, der især er specialiseret til fiskeri på Fladen Grund² - netop der hvor skotsk konsumfiskeri har sit tyngdepunkt. Man ville altså have fået en dansk-engelsk konfrontation under alle omstændigheder uanset Islands fiskerigrænseudvidelser, idet drivkraften primært er det øgede danske industrifiskeri i området.

Hvad angår de hjemlige forhold, ser Johannes Andersen konflikten i 1970 mellem DASF (nu SiD) og Danmarks Havfiskeriforening og Dansk Fiskeriforening om indgåelse af kollektive overenskomster for fiskeriet som et resultat af et ønske hos de lønarbejdende fiskere om at organisere sig i en fagforening. Forfatteren burde måske i denne forbindelse have hæftet sig ved, at det officielt blev erkendt, fra DASF's side, at problemet i forbindelse med den nævnte konflikt var den lave organisationsprocent - den laveste inden for DASF i Esbjerg,³ ligesom han ved at gennemlæse voldgiftsdommen efter konflikten i 1970, samt den efterfølgende overenskomst, kunne have set, at der vel nok var tale om Danmarks mærkeligste overenskomst. Den store konfrontation mellem lønarbejdere og kapitalejere, således som forfatteren ser det bl.a. s. 18 og s. 58, er i hvert fald svar at få øje på. Fagforeningsmedlemskabet har for fiskerne først og fremmest interesse som arbejdsledshedskasse.

Det er endvidere ikke ubetinget rigtigt, når forfatteren s. 57 hævder, at kutterejerne dominerer i Danmarks Havfiskeriforening. Ifølge lovene stemmes der efter hoveder, idet dog Esbjerg som den eneste lokalforening har en regel om, at den lokale bestyrelse skal bestå af halv kutterejere og halv partsfiskere. Ser man på Havfiskeriforeningens hovedbestyrelse, er kun 5 ud af de 10 medlemmer kutterejere.

Bl.a. med henvisning til formålsparagrafferne søger Johannes Andersen at påvise, at Danmarks Havfiskeriforening må betragtes som industrifiskeriets interesseorganisation, mens Dansk Fiskeriforening først og fremmest varetager

2) Jens Chr. Muff, "En analyse af dansk Nordsøfiskeri i perioden 1950-77", pp. 52f. Til offentliggørelse i forskningsrapporten fra forskningsprojektet "Fremtidsperspektiver for dansk havfiskeri", Sydjysk Universitetscenter.

3) Gitte Haslebo, "Fiskeriets udvikling i Esbjerg - fra fællesskab til konflikt", s. 320 i Flemming Svejstrup (red.), Social forandring i Vestjylland, bd. II, Sydjysk Universitetsforlag, Esbjerg, 1976.

konsumfiskeriets interesser (s. 57f.). Selv efter flere gennemlæsninger af de to organisationers formålparagraffer er det os fortsat en gåde, hvorledes forfatteren kan konkludere, som han gør på dette grundlag. Selv om han citerer direkte fra vedtægterne, fristes man til at tro, at han slet ikke har set dem. Ud over at de to organisationers vedtægter stort set er enslydende, er det eneste sted, hvor der står noget, der kan tydes i retning af industriel forarbejdning af fisk, i Dansk Fiskeriforening formål, idet det heri hedder: at der (skal) skabes mulighed for en rimelig finansiering af fiskerierhvervet ... ved prioritering af anlæg, der forædler eller forarbejder fangsten". Noget sådant står der ikke i Havfiskeriforeningens vedtægter, hvilket altså kunne danne basis for den modsatte konklusion af forfatterens.

Ser man på fangsterne, er det imidlertid klart, at industrifiskeriet har den største vægt inden for Havfiskeriforeningens område. Men også her er billedet mere komplekst, end forfatteren fremstiller det. Ser man på bogens egne statistiske oplysninger (tabel s. 46), fremgår det, at såfremt man ser bort fra Esbjerg (hvor industrifiskeriet er helt dominerende) og Bornholm (hvor konsumfiskeriet er helt dominerende), fordeler fangsterne sig således, at inden for Havfiskeriforeningens område udgør konsumfiskeriets andel ca. 12% i forhold til industrifiskeriets målt i tons, mens det inden for Dansk Fiskeriforenings område udgør 15%. Altså ikke nogen afgørende forskel, hvilket understreger, at interesse modsætningerne er langt mere komplekse og manifesterer sig på andre måder, end bogen giver indtryk af.

At forfatteren tilsyneladende ikke ved, hvornår de forskellige fiskearter er blevet kvoteret, under hvilke betingelser kvoterne blev til, samt om det er kvoter vedtaget af NEAFC, den danske stat eller EF, fremgår flere steder, f.eks. s. 95, hvor det siges, at det danske industrifiskeri rammes af et totalt sildestop i april 1975. NEAFC-behandlingen af kvoterne og deres indhold blev fastlagt i maj 1975,⁴ og stoppet blev indført 5. november 1975. Mere alvorligt er det imidlertid, at forfatteren baserer sin centrale tese på et særdeles løst grundlag. I sin analyse af ejerforholdene inden for dansk fiskeri refererer han således til en undersøgelse foretaget af "en analysegruppe" - forfatteren kan ikke være uvidende om, at der her er tale om en studenteropgave udarbejdet i løbet af 5. semester af kand.samf.-uddannelsen på AUC, hvilket jo ikke ubetinget er et minus, men som dog stiller visse krav til kildekritikken. På baggrund af denne undersøgelse siger Johannes Andersen (s. 51), at 26 rederier ejer 34,5% af den samlede bruttotonnage over 20 BRT

4) NEAFC: Report of the Thirteenth Annual Meeting, May 1975, pp. 2-9.

i de nordjyske havne. Man kan imidlertid ikke, som den pågældende undersøgelse gør, på grundlag af skibslisten (i undersøgelsen fejlagtigt benævnt som skibsregistret) slutte mellem korresponderende rederier (opgøres i skibslisten) og reel ejer, hvilket forfatteren tilsyneladende ikke er klar over. Ved en gennemgang af skibsregisteret fremkommer imidlertid følgende tal:⁵

	Fiskerkapital	Fiskertilknyttet kapital	Fremmedkapital
	%	%	%
Esbjerg	85,6	2,7	11,7
Hvide Sande	93,1	1,9	5,0
Thyborøn	90,1	1,9	8,0
Skagen	76,1	2,8	21,1
Hirtshals	67,4	4,0	28,6
Hanstholm	81,7	4,9	13,5
Thorsminde	96,0	2,3	1,7
Danmark	83,7	3,1	13,2

Nu hævder Johannes Andersen, at netop industrifiskeriet er det mest kapitaliserede fiskeri (s. 63). En naturlig konklusion må derfor blive, at fremmedkapitalen må stå stærkt netop i industrifiskerihavnene. Mens forholdet mellem konsumfisk og industrifisk i Nordjylland er 1:7,0, er forholdet i Esbjerg 1:23,5 (se tabel s. 46) - altså skulle der være ca. 3 gange så meget fremmedkapital i Esbjerg som i Nordjylland. Det kan vi se ikke er tilfældet. Det er næsten tværtimod. Forfatteren kunne jo blot have set på ejerforholdstabellen i én af de kilder, han anvender, nemlig "Skidtfiskeri - skidt fiskeri?", s. 213!

Et yderligere problem i forbindelse med forfatterens argumentation for fiskernes afhængighed af industrien synes at være, at netop inden for industrifiskeriet, som altså efter forfatteren er den udfarende kraft, er industrien andelsejet, altså ejet af fiskerne selv, eller enkelte steder af leverandørerne (Superfos), mens konsumfiskeindustrien primært er privatejet. Hvordan harmonerer dette med Johannes Andersens hovedtese, og hvorfor har især konsumfiskeindustrien investeret i fangstfartøjer, idet det primært er her, fremmedkapitalen er? Det er industrifiskeriet, der er drivkraften i dansk fiskeri, men er det også fiskeindustrien på den måde, Johannes Andersen fremstiller

5) Jens Chr. Muff, op.cit.

det? Vi tror det ikke. For hvorfor kan lande som Sverige og Færøerne, som kun har en meget lille fiskeindustri, have en stor fiskeflåde?

Som det fremgår af ovenstående, er Johannes Andersens bog fyldt med mangler og fejlslutninger. På et punkt må vi dog give ham ret, nemlig når han skriver, at der kun er skrevet få bøger om dansk fiskeri, og at disse som oftest er af overfladisk karakter (s. 7f.). Vi må derfor stærkt beklage, at forfatteren ikke magter at leve op til bogens bagsideomtale, at "'Dansk fiskeri - et truet erhverv" er en klar og let læst indføring i de grundlæggende problemer i dansk fiskeri i dag. Den er nødvendig for alle, der ønsker at vide noget om dansk fiskeri i dag". Det er nok noget af det nærmeste, man kommer til falsk varebetegnelse.

Bogen er i udpræget grad et eksempel på manglende kildekritik og en manglende evne til at behandle det stof, der søges analyseret, og man må undre sig over, hvorledes en sådan bog har kunnet publiceres på et universitetsforlag og derved få præg af et videnskabeligt værk.

Jacob A. Buksti
Palle Haahr Lund
Jens Chr. Muff

Harry Bravermann, Arbejde og monopolkapital I, København: Demos socialistisk forlag, 1978 (Labor and Monopoly Capital, New York: Monthly Review Press, 1974), 226 s., kr. 98,-.

Det er godt, at vi får en dansk oversættelse af Bravermann, for det er en enestående bog. Uden at være tynget af lange marx'ske teorigengivelser og uden de sædvanlige langstrakte indbyrdes marxistiske hundeslagsmål eller konsolideringsforsøg, skriver Bravermann arbejdets historie under kapitalismen - underholdende, nuanceret, oprørende og hele tiden samlet om at indkredse og klargøre hovedtesen, at arbejdet bliver degraderet under kapitalen. Både ved industriarbejde, ved kontor- og butiksarbejde, ingeniørarbejde og sågar ved forskellige ledelsesfunktioner udskilles udførende fra besluttende og planlæggende opgaver for at de udførende opgaver senere kan blive yderligere rutinerede, intensiverede og mekaniserede. Bravermann er ikke en akademiker, der kommer fra borgerlig arbejds- og organisationssociologi, som så møjssommeligt kritiseres ud fra en marx'sk teorilæsning. Bravermann er selv arbejder, uddannet som kobbersmed, har arbejdet i en række forskellige metalarbejdsjobs i 30'erne og 40'erne og har siden været beskæftiget med administrative